

هەرپه‌شه‌کانی داگیرکردنی باکووری سووریا؛ دامرکانه‌وه‌ی گوروتینی تورکیا

16-06-2022

نووسه‌ره‌کان

حوسین عومەر

کورتە : له‌وه‌ته‌ی کۆبوونه‌وه‌که‌ی نیوان سیڤرگی لاقروڤ، وه‌زیری دهره‌وه‌ی رووسیا و مه‌لود چاووش ئوغلۆ وه‌زیری دهره‌وه‌ی تورکیا، که له رۆژی چوارشه‌ممه، ریکه‌وتی 8ی حوزه‌یران له ئەنقهره به‌رپوه‌چووه، لیدوانه ئاگرینه‌کانی به‌رپرسیانی بالای تورکیا به ئەردوغانیشه‌وه سه‌باره‌ت به ئۆپراسیۆنه سه‌ربازییه‌که‌ی تورکیا که بپاره له باکوور و رۆژئاوای سووریا ده‌ستپێکات که‌مبوونه‌ته‌وه. کاتی بپاری کۆبوونه‌وه‌که‌ش درا، ئەو ناوچانه‌ش که تورکیا له ئۆپه‌راسیۆنه‌که‌یدا به ئامانجی کردبوون که‌مبوونه‌وه.

له وەتەى كۆبۈنە ۋەكەى نىۋان سىرگى لاشرۇف، ۋەزىرى دەرەۋەى رۇسىيا ۋە مەلۇد چاۋوش ئۇغلۇ ۋەزىرى دەرەۋەى تۇركىيا، كە لە رۇزى چوارشەممە، رېكەۋى 8ى حوزەيران لە ئەنقەرە بەرئۆھچۈۋە، لېدوانە ئاگرېنەكانى بەرپىرسانى بالاي تۇركىيا بە ئەردۇغانىشەۋە سەبارەت بە ئۇپراسىيۇنە سەربازىيەكەى تۇركىيا كە بېيارە لە باكۋور ۋە رۇژئاۋاي سوورىيا دەستېپىكات كەمبۈنەتەۋە. كاتى بېيارى كۆبۈنە ۋەكەش درا، ئەۋ ناۋچانەش كە تۇركىيا لە ئۇپەراسىيۇنەكەيدا بە ئامانجى كىرەبۈن كەمبۈنەتەۋە. چاۋشئۇغلۇ لە يەكېك لە لېدوانەكانىدا كۆتۈ، لە جىياتى ئەۋەى ئۇپەراسىيۇنەكە لە ھەمۋو ناۋچە سىنورىيەكان بىرئىت، تەنبا لە تەل رەفەت، مېنچ ۋە تەل تەمر بەرئۆھدەچن. دواترىش لەرېگەى لېدوانى سەرۋكى تۇركىياۋە، بۇ سىنورى تەل رەفەت ۋە مېنچ كەمكراپەۋە. بېگومان ئەم ھېۋرېۋونەۋەيە لە لېدوانەكانى تۇركىيا ۋە كەمكردنەۋەى ناۋچە ئامانجىكراۋەكان لە پىرۇسە سەربازىيەكەدا، پەيۋەندى بە خواست ۋە نىازەكانى تۇركىياۋە نىيە، بەلكو پەيۋەندى بە ھاۋكېشە سىياسى ۋە سەربازىيەكانەۋە لە كۆنترۇل كىردى باكۋورى سوورىيا ۋە ھەلۋىستى ئەۋ ۋلاتانەۋە ھەپە كە لەسەر خاكى سوورىان.

ھەلۋىستى ئەمىرىكا

ھەر لەگەل راگەياندەكەى سەرۋكى تۇركىيا بۇ ئۇپەراسىيۇنەكى سەربازى نۆۋ لە باكۋورى سوورىيا، ئەمىرىكا تەنبا لەرېگەى لېدوانەۋە نېگەرانى خۇى سەبارەت بە كارېگەرىيەكانى ئەم ئۇپەراسىيۇنە لە شەرى دىۋى داعش دەرئەبىرى، بەلكو بە تۇركىياى راگەياند كە رېگە نادات دەست بۇ ئەۋ ناۋچانە بېرئىت كە ھىزەكانى ھاۋپەيمانانى تېدان. ھەرۋەھا ھەستىارى خۇى بەرامبەر ھەر ئۇپەراسىيۇنەكى لە دىۋى ناۋچە ئازادكراۋەكانى ۋەك كۆبانى، عەين عىسا، مېنچ نىشاندا، كە لەلايەن ھىزەكانى سوورىياى دىموكرات ۋە ھاۋپەيمانى نۆۋدەۋلەتتەۋە ئازدكراۋن. دواترىش لە رېكەۋى 6ى حوزەيران، شاندىكى فراۋانى ئەمىرىكا سەردانى مېنچى كىرد ۋە چاۋپېكەۋتتەنبا لەگەل ئەنجمەنى سەربازى ۋە مەدەنى ئەۋى كىرد. رەنگە ئەمە پەيامىك بېت بۇ پابەندىۋونىان لەۋ ناۋچانەى كە بە ئۇپەراسىيۇنە سەخت ۋە گران لەلايەن ھىزە ھاۋپەشەكانەۋە ئازادكراۋن. نەك تەنبا ئەۋ ناۋچانە، بەلكو ۋادىيارە ئەمىرىكا رازى نىيە تۇركىيا ھىچ ئۇپەراسىيۇنەكى سەربازى بۇ بە ئامانجىكردى ھاۋپەيمانەكانى دەستېپىكات. ئەگەرىش رېگە بە تۇركىيا بدات ئۇپەراسىيۇنەكەى دەستېپىكات، ئەۋ كات بە شىۋازىك دەخۋىندىرئەۋە كە سىياسەتى ئەمىرىكا پابەندىۋون نىيە بە پاراستنى ھاۋپەيمانانى ۋە ھەۋلەكانى بۇ لەناۋبىردى تىرۇر لە سوورىيا.

ھەرۋەھا ھەلۋىستى تۇركىيا لەسەر ئەندامبۈۋى سوۋىد ۋە فىنلاندا لە ناتۇ، بەرامبەر سازشكردى ئەمىرىكا لە سوورىيا يان رەتكىردى ئەندامىتى ئەۋ دوو ۋلاتە لە بەرامبەر سازشكردى رۇسىيا لە سوورىيا، كە رەنگە تېدا سەركەۋتتەۋە نەبىت. لە دۋاى شەرى ئۇكرائىنا ۋە رۇسىيا، بېيارى ئەندامىتى ئەۋ دوو ۋلاتە بەپى شۋىن ۋە رۇلى ئەۋ دوو ۋلاتە بۇ ھاۋپەيمانىيەكە، بېيارىكى ئەمىرىكىيە كە يەكلاپىكراۋەتەۋە. ھەلبەت بايەخى شۋىن ۋە رۇلى تۇركىياش ھىچى كەمتر نىيە لە سوۋىد ۋە فىنلاندا. رەنگە پىداگرى تۇركىيا لەسەر بابەتى سوورىيا ۋە ئەندامىتى سوۋىد ۋە فىنلاندا لە ناتۇ، كاردانەۋەپەكى ئەمىرىكى دروستبىكات كە رەنگدانەۋەى لەسەر دۇخى نۆۋخۇبى تۇركىياش ھەبىت ۋە رەنگە بگات بەۋەى كارېگەرى ئابۋورىشى ھەبىت.

ھەلۋىستى رۇسىيا

ۋادىيارە لەكۆبۈنە ۋەكەى ۋەزىرانى دەرەۋەى تۇركىيا ۋە رۇسىيا، تۇركىيا ھىچ لەۋ ئومىدانەى كە لەسەر داۋاكارىيەكانى لە سوورىيا بە كىشتى ۋە ئۇپەراسىيۇنە سەربازىيەكەى بە تايبەتى ھەبۋون، بە دىنەھاتن. كارتى شاخى زاۋبە "جبل الزاۋبە" ۋە دەرۋبەرى كارتىكى بەھىزە بەدەست رۇسىياۋە كە باس لەۋە دەكات كە تۇركىيا پابەند نەبۋە بە دەرگىردى رېكخراۋە تىرۇرستىيەكانى ئەۋ ناۋچەپە ۋە پاراستنى رېگەى نۆۋدەۋلەتى نىۋان ھەلبە ۋە لازقىيە. ھەر ئۇپەراسىيۇنەكى سەربازى تۇركىيا يان ئىرانى بېت، ئەگەر رەزامەندى لەسەر بېت يان بەن رەزامەندى رۇسىيا ئەنجامبىرئىت، ۋادەكات ھىزەكانى ئۇپۇزىسىۋن ھىلەكانى بەرگىرىكردن لە ناۋچە شاخاۋىيەكان لە دەستبەدەن ۋە ئەمەش ۋادەكات كە دەشتايىيەكانى پارىزگەى ئىدلب ۋە دەرۋبەرى بەرۋوى ھىزەكانى سوورىيا ۋە ھاۋپەيمانانىدا بىرئىنەۋە. ئەمەش مەترسى كۆچى بەكۆمەل لە ناۋچەپەك دروستدەكات كە نىكەى چۋار مىلۇن كەس لەخۇدەگىرئىت. لەۋ ناۋچەپە زىاتر لە ھەزار ۋە دوو سەد كەمپ ھەپە ۋە لەۋانەپە خەلك بەرەۋ خاكى تۇركىيا پىرات. ئەمەش كاردانەۋەى لە ناۋخۇى تۇركىياىدا دەبىت، كە ئىستا رۇبەروۋى مشتومپ ۋە گىرئىيەكى توند بۋوۋەتەۋە سەبارەت بە ئاۋارەكانى سوورىيا، ھەرۋەھا پىرۇزەكەى ئەردۇغانىش بۇ گەراندەۋەى ئاۋارەكانى سوورىيا پوچەل دەكاتەۋە.

هەبوون و ھەولۆیستی ئێران

لە راستیدا، بوونی ئێران لە پێگای حیزببوللای لوبنانی لە باکووری ھەلب و بە تايبەت لە گوندی نوبل و زەھرا دەگەرێتەو ھە بۆ پێش دەستپێکردنی شەری سووریا. بەلام ئەم بوونە بە ناردنی ھێزەو ھە لە لایەن حیزبوللای و میلیشیاکانی فاتیماون و زەینەبیون و ئەوانەى دیکە زیادیان کرد. ئیستاش باکووری ھەلب گرنگییەکی ھاوشیو ھە باشووری لوبنانی بۆ ئێران ھەپە. ھەر ئۆپەراسیونێکی تورکی لەگەڵ گرووپە چەكدارە توندڕەو ھەکانی ئۆپۆسیسیونی سووریا بۆ كۆنترۆلکردنی تەل رەفەعت و ناوچەکانی دیکە شەھبا وا دەكات ھەردوو گوندی نوبل و زەھرا، كە لە لایەن ئێران و میلیشیاکانییەو ھە كۆنترۆلکراو ھە بکەوێتە ژێر دەستی چەكدارەکانی ئۆپۆسیسیون یان لەلایەن ئەوانەو ھە دەورە بدرێن. ھەروەھا رینگە بە گەشتن بە ھەرگای ھەلب لە باکوور و رۆژئاوای باکوور دەدات كە روسیا، ئێران و ھەكۆمەتی سووریا ھەولۆیكى یەكجار زۆریان داو ھە بۆ پاكکردنەو ھە ئەو ناوچەپە لە چەكدارانی ئۆپۆسیسیون. كۆنترۆلکردنی رینگای رۆشتن بۆ ھەلب -دوو ھە گەورەترین شارى ولتەكەپە و بە پایتەختى ئابووری ئەو ولتە دادەنرێت- لەلایەن ئەو چەكدارانەى ئۆپۆسیسیونەو، مەترسییەکی زۆر دەخاتەو ھە سەری، ئەویش دواى ئەو ھە كە لە سالی 2016 لەو چەكدارانە پاكراو ھەو ھە. بۆپە پێشبینیدەكریت ھەلۆیستىكى یەكلاکەرەو ھە ئێرانى لە رەتكردنەو ھە بەرەو پێشچوونی ھێزەکانی تورکیا و گروپە چەكدارەکانی لە باکووری ھەلب ھەبیت. ھەروەھا، ھەمان ھەلۆیستىكى لە ھەكۆمەتی سووریاو ھەچاوەراندەكریت. رەنگە راست بێت كە سەركردایەتی سووری پێ باشتەر بێت تورکیا سووریا داگیركات لەو ھە كورد بە پالپشتى نێودەولەتی لە ناوچەكەدا ھەبیت، بەلام تەل رەفەعت بەشێك نییە لەو راستیە. سەرچاوەکانیش پێشانیدەدەن كە ئەو ھە لە ناوچەى شەھبا روودەدات ھاوپەیمانییەکی سەربازی گەورە لە نێوان ھێزە چەكدارەکانی ئۆپۆسیسیون بۆ ئۆپەراسیونەكەى تورکیا لەسەر زەوى پێكە ھێنریت. ئەمەش ھاوكتە لەگەڵ پالپشتى زیاتری سەربازی ئێرانى بۆ سوپای سووریا و میلیشیاکانى. بە لەبەرچاوگرتنى ئەم راستیانە، تەنانت ئەگەر روسیاش بەلێن بە تورکیا بدات كە ھێزەکانى لەو ناوچانەدا بکشێتەو ھە كە تورکیا بەنیازە ھێرشیان بکاتە سەر، ئەستەمە روسیا ئێرانییەکان ناچار بکات بەمە رازیب. بە تايبەت لەگەڵ زیادبوونی گوشارەکانى ئیسرائیل بۆ سەر بوونی ئێران لە باشووری سووریا و دەورەبەرى دیمەشقى پایتەخت. ئەمەش رینگە بۆ رووبەروو ھەو ھە تورکیا و ئێران دەكاتەو ھە كە رەنگە لەرینگەى بریکارەکانیانەو ھە لەو ناوچانەدا رووبدات.

تەل رەفەعت

ھەلەبەكى باو ھەپە كە زۆر جار باسى لێدەكریت، ئەویش ئەو ھەپە كە گواپە شارى تەل رەفەعت و بەشێك لە لادى و گوندەکانى دەورەبەرى، لەنێواندا 12 گوندی ناوچەى عەفرینی شێراوا، لەژێر كۆنترۆلى ھێزە كوردییەکانداپە. ئەمە بە تەواو ھەتی نادروستە. لەگەڵ راگەیندراو ھەشكاوانەكەى سەركردایەتی ھێزەکانى سووریاى دیموكراتدا ناگونجیت كە دەلێت ھێچ ھێزێكىیان لەو ناوچانەدا نییە. ھێچ پێكەتەپەكى سەربازی سەربەخۆى كورد لەو ناوچەپەدا نییە. راستیەكە ئەو چەكدارە كوردانەى لە دواى داگیرکردنی عەفرین لە لایەن تورکیا و گرووپە ئۆپۆسیسیونەکانى سەر بە تورکیا پاشەكشەیان کرد، لەگەڵ ھێزە ھەكۆمییەکانى سووریا تیکەل بوون و ئیستاش جلی سەربازی سووریا لەبەر دەكەن. ھەروەھا ناوچەكە لەرووی خزمەتگوزارى و كارگێرپەو ھەلەژێر كۆنترۆلى ھەكۆمەتی سووریاپە. بەرپۆبەرابەرتى شارەوانى و خزمەتگوزارى و كارگێرپە فەرمى سووریا لەو ناوچەپەدا كاردەكەن؛ ھێزە ئەمنییەکانى سووریا لە نێواندا پۆلیس و ھەوالگى لەو ناوچەپە چالاکیان ھەپە. ھەروەھا ھێزەکانى روسیا لە بنكەکانى مینگ و ئەلواشیا و قەشتار و چەندین شوینی دیکە ئەوئ جێگیرن. جگە لەو ھەش، شارى تەل رەفەعت و لادىكانى لە سالی 2016 لە دەستی ئۆپۆسیسیونى سووریا دەرھینرا، ئەمەش لەرینگای فرۆكە جەنگییەکانى روسیاو ئەنجامدرا. ھەروەھا بە بەشداریى كارگەرى ھێزەکانى سووریا لەسەر زەوى و ھەماھەنگى لەگەڵ ھێزەکانى سووریاى دیموكرات كرابوو. بۆپە ھێزە كوردییەکان بە تەنیا بەدەستیان نەھینایەو ھە.

رۆژئاوای فورات

سەبارەت بە ناوچەکانى سەر بە رۆژئاوای فورات، دۆخەكە ئالۆزترە، ئەمەش لەبەر تواناكانى تورکیا بۆ ئەنجامدانى ھێرشێكى سەربازی. لە لایەك لە ھەندێك شوین سەربازانى ھاوپەیمانانى تێدایە و لەھەندئ شوینی دیکەش ئەمریکا رینگە بە ھێچ ئۆپراسیونێكى تورکی نادات. لەلایەكى دیکەشەو ھە، چەند ناوچەپەكى دیکە بەشێكن لە رینگەوتنەكەى 22/10/2019 كە لە نێوان روسیا و تورکیا لە دواى ھەولێ ھێرشكردنە سەر ناوچەى سەرىكانى و گرى سې كە ئەمریکا پێشتر پاشەكشەى لێكردبوو. بەپێى ئەم رینگەوتنە روسیا بۆ یەكەمین جار توانى بوونی سەربازى لە رۆژھەلاتى فورات ھەبیت. ھەروەھا، ھەكۆمەتی سووریاش توانى ھیز بباتە ئەو ناوچانەى كە پێش پاشەكشەى ئەمریکا و ھێرشەكەى تورکیا رینگە پێنەدراو ھیزی بۆ بنریت. ئەستەمە روسیا دەستبەردارى ئەم دەسكەوتە بێت. ھەروەھا روسیا مەترسی ھەپە ئەگەر بێت و ناوچەپەك چۆلبكات، لەوانەپە ئەمریکا و ھاوپەیمانەکانى پرى بکەنەو ھە. ئەمەش دەبێتە ھۆكارێك بۆ لاوازکردنی رۆلى روسیا. لەم خالەو دەتوانین باس لە دووبارە ناردنەو ھە ھێزەکانى ئەمریکا بۆ ئەو ناوچانەى بکەن كە لە

ئەمریکا لە کۆتایی نیسانی سالی 2022 ھیزی بۇ ناردۆتەوه. بۇ نموونە، فرۆكەخانەى سەربازى "تەبقە" كە 50 كیلۆمەتر كە شارى رەقەوه دووره. ھەروەھا بارەگای فیرقەى 17 كە 7 كیلۆمەتر لە رەقەوه دووره. رەنگە ئەم مەترسییانە بۇ رووسیا دیارین بۆیە ھیزە سەربازیبەکانی و جۆلەکانی لە ناوچەكدا زیادکردوو. لەرێگەى چەركردنەوهى مانۆرەکانی و ناردنی ھیزی بۇ ناوچەکانی نزیك ھێلەکانی بەرکەوتن. ھەروەھا رووسیا كۆبوونەوهەکانی لەگەل ھیزەکانی سووریایی دیموکراتی چەركردەوه و ھەولێ رێككەوتنێكى لە نیوان ئەو ھیزە و حكومەتى سووریا داوه؛ رێككەوتنێك كە رێگە بدات سووریا ھیزی زیاتر لە ناوچەکانی ھەسەدە بڵاوەكاتهوه، ئەمەش وەك ھەولێك بۇ رازیکردنی توركیا.

ھەموو ئەم ئالۆزییانە لە میانى دانوستاندەکانى نوورسوڵتان (ئەستانە) دان كە ئەمپۆى چوارشەممە 15ى حوزەیران دەستپێكرد و گفتموگۆى لەسەر دەكریت بۇ ئەوهى وینەكە روونتر بێتەوه.

رەھەندى ئابوورى ھەرەشەکانى توركیا

بەپارەكەى ئەمریکا لە دوورخستنهوهى ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر، لەگەل ھەندێك ناوچەى ژێر كۆنترۆلى ئۆپۆزسیۆن لە گەمارۆ ئابوورییەکان، ھۆكارى ناپەزایى توندی توركیا بوون. ئەك تەنیا لەترسى ئەگەرى باشتربوونى بارودۆخى ئابوورى و خزمەتگوزارى ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر، بەلكو بەھۆى كارىگەرییەکانى ئەم بەپارە ئەمریکییە بۇ پێدانى تاییبەتمەندى و چاودێریکردنى ئەم ناوچانە. بۆیە ھەرەشەکانى توركیا لەدواى ئەم بەپارە چەركردنەوه، ھاوكات لەگەل پێشھاتە نۆدەولەتى و ناوچەییەکان، كە توركیا ھەستى بەوه كرد كە دەتوانیت بۇ بەھیزکردنى خۆى لە سووریا دا لەسەر ھەژماری رووسیاوه سودى لێوہرێگرت.

ھەروەھا توركیا پنیوابوو لە دۆخێكدا دەبیت كە رەنگە ھیچ ناپەزایەكى ریشەى لەسەر پلانەکانیان بۇ ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى نوێ لە سووریا لە لایەن ئەمریکا و رووسیاوه نەبیت. گومان لەوہدا نییە كە توركیا دەپەویت رێگى لە كارىگەرییەکانى ئەم ئیمتيازە ئابوورییە ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر بكات. ھەروەھا توركیا ھەولەدات پشٹیوانى رووسیا لەم ھەولەدا بەدەست بەینیت، چونكە رووسیاش دزی ئەم ھەلۆیستەى ئەمریکایە بەرامبەر بە ئیدارەى خۆسەر.

باسکردنى پڕۆژەکانى گەشەپێدان كە ناوچەكە بەھیزتر دەكەن مەترسییەکانى رووسیا و توركیا زیاددەكەن، بە تاییبەتى باس لە ئەگەرى دووبارە كارکردنەوهى كارگەى چیمەنتۆى لافارج، كە دەكەوتنە باشوورى رۆژھەلاتى كۆبانى لەسەر رێگای نۆدەولەتى M4، كە بەم دوايە لیزنەھەكى پەسپۆرى ئەمریکی سەردانىكرد بۇ لێكۆلینەوه لەسەرى. ئەو دەرھەتانیە لەبەردەستى توركیادان، رەنگە داواى ھاوكارى لە رووسیا بكات بۇ بەرپەستکردنى ئەم جۆرە پڕۆژانە. ھەروەھا ھەولێك بۇ كۆنترۆلکردنى دەروازە سنوورییەکان لە لایەن رووسیا و ھیزەکانى سووریا ھەبە تاییبەت دەروازەى سیمالكا، ئەویش بۇ داخستنى رێگا بۇ وەبەرھێنان و خنكەندنى ئیدارەى خۆسەر لەرووى ئابوورییەوه.

كۆتایى

- وا دیارە چانسى دەستپێكردنى ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى فراوانى توركیا كەمدەبێتەوه. لەوانەھە ئۆپەراسیۆنێكى سنووردار بێت كە ئامانج لێى لاپردنى شەرمەزارییە لەسەر سەركردایەتى توركیا، و لە لایەكى دیکەوه چالاكکردنى رێككەوتنەکان لەگەل رووسیا و ئەمریکا بێنیتە گۆرى.
- رەنگە توركیا ئەو ناوچانە ھەلبژیریت كە بۆشایى تیداھە، وەك بەشێك لە ناوچەى شەھبا و ھەندێك لە لادێكانى كۆبانى، وەك ناوچەى ئەلشیوخ كە زۆریەى دانیشتوووانەكەى عەرەبە.
- ھیچ ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى توركیا ئەو رەزامەندییە وەرناگرت كە لە ئۆپەراسیۆنەکانى پێشوو جارێك لەلایەن رووسیا و، جارێكیشیان لەلایەن ئەمریکاوه وەرگیرتبوو.
- رەنگە ئۆپەراسیۆنەكە بۇ فەسائیلەکانى ئۆپۆزسیۆنى سووریا بەجیبھێلدریت بۇ رووبەرووبوونەوهى ھیزەکانى سووریا و ھاوپەیمانەکانیان بۇ ئەوهى ھەردوولا پێوهى ماندوبن.